

ויאהבה

יצחק ורבקה הפכו לזוג בעקבות שידוך במרחקים. אך עד מהרה ברק אהבה קישר ביניהם. רבקה ראתה את יצחק שיצא "לשוח בַּשָּׂדֶה לַפְּנוֹת עֶרְב... וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֶל". ויצחק? "וַיִּבְאֶה יִצְחָק הָאֱלֹהִים... וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֱבָה". פעמיים מופיעה במקרא מילה זאת. האחת – כאן. השנייה – בסיפור אמנון ותמר: "וּלְאַבְשָׁלוֹם... אָחוֹת יָפָה וְשִׁמָּה תָמָר, וַיֵּאָהֱבָה אֲמֹנוֹן" (שמואל ב יג, א). סופה של אהבה זאת ידוע. אמנון אונס את תמר: "וַיַּעֲנֶה וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ, וַיִּשְׁנָאָה אֲמֹנוֹן שְׁנָאָה גְדוֹלָה מְאֹד", והכתוב מדגיש "כִּי גְדוֹלָה הַשְׁנָאָה אֲשֶׁר שְׁנָאָה מֵאֲהָבָה אֲשֶׁר אֶהָבָה".

ביום כתיבת דברים אלה, יום השנה לפטירת אבי מורי ז"ל, נזכר אני בעצמי כילד קטנטן, יושב עם ה"מלמד" הראשון שאבא, שרחוק היה מלהיות עשיר, שכר, כדי להשלים את החינוך הדל שיכולתי לקבל בבתי הספר היהודיים בארץ ילדותי. רַב נוחעם, שמו חוזר אלי ממרחקי הזמן (תוך תקווה שאינני טועה) לימד אותי חומש ורש"י. המשימה לא היתה פשוטה. כמה קשה היה לפענח ולהבין את פירושי רש"י בשירת הים ובפרשת משפטים. עברו שנים, ומדי פעם חוזר אני לרש"י ומגלה משהו חדש ומפתיע. היום, עם קורטוב של נוסטלגיה, רוצה אני להביא גם לפניכם "שלוש רש"י", קטעים שרַב נוחעם לא לימדני.

הרש"י הראשון מצוי בפרק המביא את וידויו של דוד (תהילים נא). "לֵב נִשְׁפָּר וְנִדְכָּה" מבקש את סליחתו של הקב"ה, לב שבהגנתו אומר דבר מפתיע: "הֵן בָּעוֹן חוֹלְלָתִי [נולדת] וּבְחִטָּא יִחַמְתִּנִּי אֱמִי". הנוצרים רצו לראות בפסוק זה ביטוי לכך שעצם יחסי אישות מהווים חטא ועוון. כשבלבו אמר "חלילה!" פרש רש"י, נאמן לרוח המקרא: "הֵן בָּעוֹן חוֹלְלָתִי - ואיך לא אחטא ועיקר יצירתי" על ידי יחסים אינטימיים היא, "שכמה עוונות באים על ידו". המיניות אינה חטא, אך העוון רובץ על פתחה. וַיֵּאָהֱבָה של יצחק עלול להיהפך לַיֵּאָהֱבָה של אמנון.

ואולי נוגע קורטוב של עוון במיניות ממש? אף זו הנורמלית. האם מסוגלים שתי תאוות להפוך לאהבה המקשרת בין שני בני הזוג? האמנם תאוה ועוד תאוה = אהבה? לכך מתייחס רש"י בפירושו לפסוק קורע לבבות (תהילים כז, י): "כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי - וה' יִאֲסֶפֶנִּי". זוהי קריאתו של אדם גלמוד, המרגיש יתמות, המבקש לא להיות 'אסופי' קיומי, המתחנן: וה' יִאֲסֶפֶנִּי. והנה רש"י מפתיע אותנו בפירושו, פירוש הנסמך לדברי רב אחא במדרש (ויקרא רבה יד, ה): "כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי". בשעת היחסים האינטימיים, "להנאתן נתכוונו, כיון שגמרו הנאתן, זה הופך פניו אילך, וזה הופך פניו אילך. וה' יִאֲסֶפֶנִּי - הקב"ה שומר את הטיפה וצר את העובר". נאה דרשת רש"י. ולמרות זאת, מורנו היקר, חנה העקרה הרגישה אחרת, גם

אלקנה בעלה. והקב"ה יברך כל חנה וכל אלקנה, באשר הם. יהי רצון שיהיה הקב"ה צר את העובר.

פרו ורבו? תאוה? כל ביולוג מתחיל יאמר שהתאוה איננה אלא אמצעי של הטבע לשמור על קיום המין. לי נראה שייתכן פירוש אחר, המאפיין את האדם, החיה שהמציאה את אמצעי המניעה. פירוש זה, סבור אני, הוא הסוד שבברכת הנישואין: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׁלֵּם חֶתָן וְכֶלֶה". כיצד אנו משמחים חתן וכלה? בשירים, בריקודים, במתנות. כיצד עושה זאת הקב"ה? במתנתו. הוא הלוא יודע שחיי הזוג לא יהיו פשוטים. פעמים רבות ישמע 'אוי' בפייהם, צער גידול בנים, מתחים ומריבות מבית ופיתויים בחוץ. למען המאמץ הנדרש בנישואין וכדי לאזן את ייסורי החיים, נתן הקב"ה מתנה לזוג, את האהבה הרוחנית ואת התענוג הארוטי, שכדברי התנא הקדוש רבי שמעון בן חלפתא (שבת קנב ע"א) עושה שלום בבית. אלא שעל מתנה זו, האהבה, מודבקת אזהרה באותיות אדומות גדולות: שביר! מתחתיו באותיות קטנות יותר, מצוטט מה שנאמר על התורה: "לא יִעֲרַכְנָה זָקֵב וְזָכָתִית - וְתִמְוָתָהּ כָּלִי פֹז... שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז, ונוחין לאבדן ככלי זכוכית". שמרו על כלי הזהב/זכוכית, שמא יאבדו.

בלעם הקוסם ובעל פעור, סמלי הפורנוגרפיה, מהווים אנטיתזה לאהבה. בעקבותיהם מופיעים שועלים קטנים מחבלים כרמים, שאינם מרגישים שהכרם עדיין סמדר. בגלל השועלים, ענבי האהבה יתקלקלו ולא יתנו את יין האהבה. "כַּעֲנָבִים בְּמִדְבָּר מִצֵּאתִי יִשְׂרָאֵל", אומר הקב"ה ביד הושע (ט, י) והנה "הִמָּה בָּאוּ בַעַל פְּעֹר וַיִּנָּזְרוּ [הקדישו עצמם] לַבִּשָּׁת, וַיִּהְיוּ שְׁקֹצִים..." אהבותיהם הפכו שקוצים. ואולי היהדות האותנטית היא אחד השרידים האחרונים המאמינים ברומנטיקה, באהבה, בברית. על רקע אמונתה נשמעת בת קול המכריזה: אֶכְלוּ רָעִים [אהובים] שְׁתֵּנוּ וְשָׁכְרוּ דֹדִים (שה"ש ה, א). מתוך כך הגענו לרשימי "השלישית" (שה"ש א, ב): "יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף, אך אני מתאוה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון, כחתן אל כלה פה אל פה. כי טובים לי דודיך דְּדִידְךָ מִיָּין, מכל משתה יין ומכל עונג ושמחה". הנמשל, הסוד בשיר השירים הוא קודש הקדשים, סוד האהבה שבין עם ישראל והקב"ה. אך גם מהפשט של רש"י יכולים אנו ללמוד על יין האהבה.